

EMLÉKEZTETŐ

A KÖZÉP-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓ

Tizenkettedik lakhatási-foglalkoztatási regionális szakmai műhelyéről

- Helyszín:** Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (1134 Budapest, Dózsa Gy. út 152.)
- Időpont:** 2009. december 16.
- Téma:** Egy jogvédő iroda tapasztalatai. Hajléktalan emberekkel szemben elkövetett jogsértések
- Előadó:** Gurály Zoltán, Menhely Alapítvány munkatársa
- Vendég:** dr. Sasvári Andrea jogász, Menhely Alapítvány munkatársa
- Moderátor:** Horváth Takács Bernadett (Összefogás Közalapítvány, szakmai vezető)

Résztevők: jelenléti ív szerint

A műhely összefoglalóját néhány napon belül a www.foglakprojekt.hu, illetve a www.diszpercerportal.hu honlapon is meg lehet találni.

A témához kapcsolódó megbeszélés (előadások, vita, javaslatok, észrevételek) tartalmi összefoglalása:

Sasvári Andrea és Gurály Zoltán évek óta dolgoznak együtt a Hajléktalanok Jogvédő Fórumában. Mivel a szakmai nap témája a **lakhatás** és a **foglalkoztatás**, így ők is arra fókuszáltak a műhely során, bár hozzájuk **nem csak ilyen ügyekben** fordulnak ügyfelek. A jogvédő fórum 2000. óta működik. Az első években még elsősorban **egészségügyi problémákkal** fordultak hozzájuk, az egészségügyben ért hátrányok miatt, valamint az utcai **rendőri intézkedések** és a szállókon való rendőri jelenlét miatt.

A munka területén elsősorban a **rabszolgáztatás** volt, amivel hozzájuk fordultak. A tapasztalatuk sajnos az, hogy **az ügyek nagy része megoldhatatlan** volt. Úgy is állapodtak meg, hogy úgy fogják működtetni a jogvédő fórumot, hogy elsősorban rövid távú eredményekre fektetnek hangsúlyt. Leginkább az volt a jellemző - az esetek 90%-ban -, hogy már semmit sem lehetett tenni. Ha esetleg volt bármifajta továbblépési lehetőség, különösen a rabszolgáztatók esetében, hogy esetleg bevállalta **a kliens** a továbblépést, akkor is legtöbbször menet közben elriadt és **eltűnt a látókörükből**.

Volt egy nagyon „szép” történetük, amikor egy hajléktalant, aki egy ház belső udvarán töltötte az éjszakáit, amit ott nagyrészt el is fogadtak, az egyik lakó télvíz idején hideg vízzel leöntötte, de szerencsére a földszinten orvosok laktak, ők befogadták magukhoz, és felhívták a jogvédő irodát. Ebben az esetben az történt, hogy a rendőrség nagyon segítőkész volt, ők is nagyon felháborodtak az eseten, és többször hívták őket, hogy hol a sértett, mert haladnának az ügyel, de sajnos eltűnt a sértett, se náluk, se az orvos házaspárnál, se a házban nem jelentkezett, elérhetetlen volt. Tehát alapvetően, amit tapasztalnak, hogy az eredményesség nem túl nagymértékű.

Az elmúlt egy-másfél évben vették azt észre, hogy leginkább a lakhatással kapcsolatos problémákkal jönnek már az ügyfelek, illetve munkaügyi problémákkal. A **munkaügyi problémák** terén sem elsősorban a rabszolgáztatás miatt, ahogy ez korábban jellemző volt, hanem a más, általánosabb kérdésekkel, problémákkal. **Két típusú ügy** van a munkaügyi területen: az egyik az a bizonyos **próbaidős szerződéssel való visszaélés**. A munkaadók ugyanis gyakran felveszik a munkavállalót, jó esetben tényleg bejelentve és a három hónap próbaidő alatt el is küldik. Ily módon jobban tudják a munkavállalóikat cserélni, mindenféle probléma nélkül tudják őket váltogatni. A másik problémakör, amikor **azt mondják, hogy bejelentik őket**, elkérik az adataikat, de **mégsem teszik meg**, és aztán az esetek nagy részében a végén pénzt sem adnak. Sasvári Andrea elég szkeptikus ezekben az ügyekben, de azért próbálják itt is megtenni, amit lehet, írnak a munkáltatóknak levelet, mint Hajléktalan Jogvédő Fórum. Mivel ők nem hivatalos hatóság, ezért érdekérvényesítő szervezetként próbálkoznak, van, aki megijed tőlük, van, aki nem. Sajnos csak az esetek kisebb részében válaszolnak, ahol mindig vagy az derül ki, hogy az adott személy nem is dolgozott ott a munkáltató szerint, vagy jönnek a saját érveikkel, miszerint nem ment be dolgozni rendesen, felmondtak neki, de leginkább letagadják, hogy ott dolgozott volna. Innentől kezdve nem tudnak mit csinálni.

Szokták tanácsolni még a kliensnek, hogy menjen el a **Munkaügyi Felügyelethez** és jelentse fel az adott céget, viszont ha már nem dolgozik ott, akkor hiába megy ki a Munkaügyi Felügyelet ellenőrizni, azt nem tudja megállapítani, hogy az adott személyt bejelentetés nélkül foglalkoztatták. De, és ezt ők szokták hangsúlyozni, hogy ha az adott személyen ez már nem is segít, hosszú távon csak ez vezethet eredményre. Hiszen ha kimegy és többször kimegy a Munkaügyi Felügyelet ellenőrizni, akkor hosszú távon rászoríthatóak a cégek a törvényes működésre, hogy bejelentsék a munkavállalókat és korrektül járjanak el. Nehéz rávenni a hajléktalan munkavállalót, hogy az önértékei mellett a csoportértékeket

is figyelembe vegye, és tudva, hogy a saját helyzetén már nem segít, de azért megtegye a feljelentést és végigcsinálja a procedúrát.

A másik lehetőség a **Munkaügyi Bíróság**, amivel az a probléma, hogy hiába próbál munkavállaló párti lenni a bírósági joggyakorlatban, ha nincsen semmiféle papír, nem tud mit tenni. Gurály Zoltán és Sasvári Andrea nagyon álságosnak látja azt, amit ilyenkor a klienseknek szoktak mondani, hogy addig ne kezdjenek el dolgozni, míg az aláírt szerződés nincs a kezükben. Sajnos ők ezt nem tehetik meg, mert akkor nem lenne – fekete – munkájuk sem.

Szerintük a **munkáltatói oldalt kellene** valamilyen módon **megfelelő működésre szorítani**, és ez az állam dolga lenne, például rendszeres ellenőrzésekkel. Volt egy időszak, amikor elég hatékonyan működtek, (talán kevesebb volt a bejelentés), de jelenleg a Munkaügyi Felügyelet komoly kapacitásproblémákkal küszködik, telefonon rendszeresen azt mondják az elmúlt másfél-két évben, hogy nincs kapacitásuk, nem tudnak kimenni. Azt látják a tévében, hogy időnként építkezésekre, stb. nagy létszámban kivonulnak, razziát tartanak. Azonban ez nem elég.

Hiszen nem csak az építőiparban dolgoznak feketén, hanem például a nők többnyire a vendéglátásban mosogatók, szakácsok, kisegítők. A nagy áruházláncok is sok hajléktalant foglalkoztatnak árufeltöltőként, vagy akár biztonsági őrként, és ezek a munkaviszonyok is csak a legritkább esetben legálisak. A vagyonőr-képzést, ami a hajléktalanok körében nagyon elterjedt, Sasvári Andrea nem tartja jónak, mert a legtöbben nem tudják, hogy évekig nem fognak tudni engedélyt kiváltani, ugyanis a vonatkozó jogszabályok szerint igen kicsi bűncselekmények elkövetése esetén se lehet aztán biztonsági őrként dolgozni. És amikor megpróbálnak elhelyezkedni, kérik tőlük az erkölcsit, és akkor derül ki, hogy ez így nem fog menni.

Sajnos az a tapasztalat, hogy nem nagyon tudják a hajléktalanságban élő embereket rendszeres munkavégzésre bevinni, mindig is volt és lesz is idénymunkákra, **alkalmi jellegű munkákra** igény a munkaadói oldalról is, és mivel ezek alulfizetett, instabil állások, értelemszerűen a kiszolgáltatottabb, lecsúszott rétegek fognak ilyen jellegű munkákat elvállalni, innen kerül ki az emberanyag hozzá. És mivel a munkaerőpiacon ilyen igény mindig lesz a munkaadói oldalról, ezért nyilvánvalóan, ha az alkalmi munkavállalói könyvvvel csak meghatározott naptári napokat lehet dolgozni, mindig maradnak hézagok. Valamelyik nyugat-európai országban például az állam kiegészíti az alkalmi munkákból élők fizetését egy szintre, amiből már meg lehet rendesen élni. És ha már a rendszertelen jövedelmek helyett van egy havi, kalkulálható,

megfelel szintű fix bevétel, akkor arra már lehet valamiféle lakhatást is építeni.

Leginkább azt látják **problémának**, ami nem csak a hajléktalanokra vonatkozik, hanem **általában a magyar lakosságra**, hogy a fejekben nagyon kevés a tudás olyan fontos kérdésekről, mint a **lakhatás** vagy a **munkavállalás. Nem ismerik** ennek a **jogszabályi háttérét**, sem jogait, sem kötelezettségeiket, pláne nem látják a buktatókat. Például ha egy bármilyen pályázatot úgy hívnak, hogy albérlet támogatási rendszer, az nem létezhet, hiszen ma az albérlet fogalma – ami a szocialista rendszerben még volt - alig létezik. Ugyanis az albérlet értelem szerint az, amikor a lakás egy helyiségét veszik ki albérletbe, ami a mai világban nagyon ritka, tehát korrekten lakásbérletekről kellene beszélni. Mégis, a pályázatok rendszeresen albérlet támogatásról szólnak, és ha már a pályázatói oldalon ilyen téveszmék vannak, és rossz fogalmakkal operálnak, akkor mit várnak a kiszolgáltatott csoportoktól. Lényegében senki sincs tisztában semmivel. Például azzal sem, hogy a magántulajdonban álló ingatlan bérlése milyen nagyban különbözik az önkormányzati bérleménytől. Amikor próbálják a hajléktalant kivinni, próbálnak neki munkát adni és ezzel a lakhatását is elősegíteni, akkor az történik a leggyakrabban, hogy albérleti támogatást kap. Egyrészt a Jogvédő Fórum emögött nem látja a szerződéseket, nem látja az ezekben a programokban közreműködő segítő szakemberek megfelelő tudáskészletét ahhoz, hogy pl. tudják, milyen típusú bérleti szerződéseket érdemes megkötni a hajléktalanok esetében, mire kell fokozottan ügyelni. A **számla** például **kevésbé biztosíték**, hiszen ez csak annyit jelent, hogy a bérbeadó bejelenti a lakás kiadásából származó bevételét az APEH-nak. Azonban ez még nem oldja meg azt a problémát, hogy aki a szerződést megkötötte, az az egyik nap arra eszméljen, hogy nem tud bejutni többet a lakásba, a cuccai meg bent vannak elzárva, köztük a szerződés is. A **rendőrségi gyakorlat** ilyenkor - ami teljesen helytelen -, hogy megnézi a lakcímet, és úgy tekinti, ha valaki valahová be van jelentve, akkor jogosultsága is van ott tartózkodni. Holott **a lakcím a lakáshoz semmiféle jogosultságot nem teremt**, a lakcím bejelentése egy adminisztratív lépés, azért szükséges, hogy nyilván legyenek az emberek tartva, ez alapozza meg az idézhetőségüket, az elérhetőségüket, illetékességüket.

A Jogvédő Fórum is évek óta küzd a különböző minisztériumoknál az ügyben, hogy valami megoldást kellene találni arra, hogy a **hajléktalan** létben élő **emberek** nagy részének nincs **lakcíme**, vagy ha van, ez orozlánrészt köszönő viszonyban sincs a valós tartózkodási hellyel. Emiatt körözéseket adnak ki ellenük, egyébként teljes joggal, hiszen nem érhetőek el, nem veszik át az idézést a megadott lakcímen,

ami az esetek nagy részében egy rég nem létező vidéki lakcím. A szociális szakmán belül is megosztott a vélemény abban a tekintetben, hogy őrizze-e meg a régi lakcímét a kliens, avagy jelentkezzen be egy szállóra, és ha esetleg tud, a tényleges lakcímére, ha egyáltalán van ilyen. Sasvári Andrea jogászként úgy gondolja, hogy aki megtartja a rég nem létező vidéki lakcímét, az jogellenesen jár el, mert a lakcím-nyilvántartási törvény értelmében nem tarthatná meg, hiszen köteles bejelentkezni oda, ahol életvitelszerűen tartózkodik. Másrészt, ha nem jelentkezik ki, annak az lesz a következménye, hogy olyan hivatalos leveleket nem, vesz át, ami miatt később tartozásai lehetnek. A fizetési meghagyásokat ugyanis, ha nem veszi át valaki, akkor is a kézbesítési szabályok szerint átvettnek tekintik a második kézbesítési kísérlet után, ezért idővel elindul a végrehajtási szakasz, a letiltás a jövedelméből, ha van neki olyan, amit el tudnak érni (pl.: nyugdíj).

Az is komoly probléma ugyanakkor, ha valaki be akar jelentkezni a bérleményébe és a bérbeadója nem hajlandó őt bejelenteni. A jogsegély szolgálaton rendszeresen kérdezik, hogy „tessék mondani, szeretnék, hogy bejelentsem őket, mit tegyek?” Mint jogvédők, annyit tudnak mondani, hogy ha odaköltözött és befogadták, akkor természetesen kötelesek bejelenteni a lakcím-nyilvántartási törvény szerint. De abból lehetnek hátrányai, hiszen akkor minden küldemény oda fog érkezni és ha mégis onnan elmegy, akkor kérdés, hogyan oldja meg ezen küldemények továbbítását. Ráadásul, ha van valami végrehajtási ügy, akkor a végrehajtó a címre fog kimenni, és az ott lévőnek kell igazolnia, hogy nem az övé a végrehajtandó tartozás. És amiről már volt szó: van egy nagyon rossz rendőrségi gyakorlat, hogy a lakcím meglétét birtokon belülségnek tekintik. A rendőrség azt gondolja, ha valaki be van jelente valahová, akkor ő birtokon belül van és be is kíséri. Ez egy visszatérő probléma.

A Jogvédő Fórum azért is kezdte el a lakásjogsegély programját, mert látták, hogy átfedések vannak, rendszeresen találkoznak a lakásjogsegély kapcsán megismert személyekkel aztán a Hajléktalanok Jogvédő Fórumán. Elképesztően nagy problémának tartják, hogy **nem működnek a lakásbérlemények**. Az önkormányzatnak, vagy bármilyen szociális szervezetnek nagy szerepe lenne ebben. Attól kezdve, hogy a lakástörvény különbséget tesz a magán- és önkormányzati tulajdonú bérlemények között, mégis elmosódnak a gyakorlatban és az ismeretek szintjén ezek a különbségek. A magántulajdonú bérlemény esetén pl. csak akkor köteles a bérbeadó a bérlőnek másik lakást biztosítani, ha erre a szerződés külön kitér, önkormányzati lakás esetén ez nem így van.

Egy másik dolog, amit szintén sokan nem tudnak, hogy a **munkaszerződés érvényességéhez** írásbeli alak szükséges. Ha mindenki jobban belegondol, akkor elismerhető, hogy gyakran

magánemberként sem feltétlenül ragaszkodik az ember az írásbeli szerződés meglétéhez a munkavégzés megkezdésekor. Nagyon sokszor az ember úgy végez munkát, hogy a szerződés megkötése még messze van. Ez tehát nem alapvetően hajléktalan probléma, hanem a **magyar társadalmi köztudatban lévő tudatlanság**, ami nagyon veszélyes és akár lakásvesztési helyzetekhez is vezethet.

A rendszerváltást követően teljesen átalakították a lakáskérdésekre vonatkozó szabályozást, és a lakhatással kapcsolatos struktúrákat és a munkaerő-piaci helyzetet is, de **nem történt meg az agyokban a rendszerváltás**. Az államnak lett volna a feladata a tájékoztatás és az ismeretterjesztő propaganda. Be kellene vezetni valami alapszintű tájékoztatást ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban, vagy tanítani kellene az iskolákban. A most felnövő generáció szülei ezekben a kérdésekben teljesen tájékozatlanok, hiszen egy másik rendszerben nőttek fel és éltek, így nem tudnak ilyen típusú tudásokat átadni. Az emberek nincsenek teljesen tisztában azzal, hogy **mi a magántulajdon**, és mik az ahhoz kapcsolódó jogok és kötelezettségek. Egyszer volt egy esetük egy Thököly úti társasházban, ahol valaki meghalt és akkor derült ki a hagyatéki eljárás során, hogy az egész ház tulajdonjoga zavaros, kb. a '30-as évektől kezdve. Senki sem ott lakott, ahová be volt jelentve, az önkormányzat államosított lakásokat, aztán visszaadta, aztán eladták. Senki sem értette, igazából mi van és az emberek szokásjog alapján laktak egy elegáns környéken, egy régi villában. Ez tipikusan nagyvárosi probléma.

Díjhátralék kapcsán klasszikus történet az a fajta beidegződés, hogy **az emberek azt hiszik, hogy nem tehetik ki őket a lakásból**. Ez még szocialista beidegződés. Azt hiszik, hogy nekik a lakhatáshoz joguk van, holott nincsen, mert az Alkotmánybíróság döntése értelmében **Magyarországon nincsen lakhatáshoz való jog**.

Sajnos az a tapasztalatuk, hogy a szociális szférában dolgozó kollégák sincsenek teljesen, alaposan képben sem a lakhatással, sem a munkavállalással kapcsolatban. A kilakoltatások esetében a családsegítő szolgálatok sem igazán tudnak hatékonyan fellépni. És azt is tapasztalják, hogy amikor a CSSK ellenérdekelt az önkormányzattal és kiáll a kliens mellett, akkor pedig az önkormányzat teljesen elutasító.

A vadkapitalizmus érdekes módon működik Magyarországon. Például a végrehajtási törvény nagyon szigorúan szabályozza a végrehajtások menetét, ennek ellenére nem nagyon van olyan lakáskiürítés, amikor a kliensek utólag arról számolnak be, hogy a bútorikat elszállították, megfelelő helyen tárolták, stb. stb. Csak olyan történeteket hallani, hogy megjelenik a végrehajtó a rendőrséggel,

kipakolnak a lakásból mindent az utcára. Holott a törvény szerint megfelelő módon kellene bánni a holmijával.

Sasvári Andrea végül azt is kiemelte, hogy szerinte az egyik **legnagyobb probléma**, hogy **nagyon magasak a lakhatási költségek**. A bérekhez viszonyítva, arányaiban Magyarországon az egyik legmagasabb Nyugat-Európában. Minimálbérből szinte lehetetlen piaci alapú bérleményt kifizetni.

Gurály Zoltán elmondta, hogy Németországban a bíróság megnézi, hogy a hátralékot felhalmozó illető jogosult volt-e lakhatási támogatásra, és ha igen, arra kötelezik az önkormányzatokat, hogy azt egy összegben fizessék ki neki, hiszen ha tudott volna róla, biztosan megigényelte volna. Visszamenőleg kifizettetik. Ott azért sokkal nehezebb kitenni valakit egy lakásból. Amerikában például annyira, hogy inkább üresen hagyják a lakásokat, mert ott a bérlőknek komoly jogaik vannak és emellett a bírósági eljárások díja nagyon magas. A magyar helyzet szerinte sok szempontból unikális.

Készítették:

Kovács Ivetta és Rónyai Zsófia